

Den borgerliga nationalekonomins skygglappar

— Exemplet "Ekonomisk Debatt"

Ekonomisk Debatt (ED) ges nu ut på sitt femte år. En kort tid. Med åtta nummer om året har ED ändå hunnit publicera rätt många artiklar. Materialet är tillräckligt omfattande för att visa vilka problem som upptar tankarna hos en kärntrupp svenska nationalekonomer.

Jag har genomfört en blygsam undersökning i detta syfte. Från ett bibliotek lånade jag årgångarna 1973—1976 av ED. Jag gick sen igenom artiklarna i tidskriftens främre del — sammanlagt omkring 150 st. Resultatet av undersökningen, som från början var tänkt att stilla min privata nyfikenhet, finner jag tillräckligt intressant för att delge EDs läsekrets.

Några teser om den borgerliga nationalekonomin

Givetvis började jag med en avsikt. Jag ville, om också ytligt och på ett litet material, pröva giltigheten i den *marxistiska* beskrivningen av borgerlig nationalekonomi. Hårt punktad säger denna:

Den borgerliga nationalekonomin kännetecknas *allmänt sett* av perspektivlöshet. Den är oförmögen att se och analysera helheter och övergripande lagbundenheter. Den är ahistorisk, dvs vägrar att se de ekonomiska processernas historiskt bestämda karaktär. Den härleder ensidigt ekonomin ur utomekonomiska sammanhang (tekniska, biologiska, psykologiska etc).

Den borgerliga nationalekonomin har *tre huvuduppgifter*:

1. att utarbeta teorier som underlättar kapitalismens funktionssätt. Den känne-

tecknas här av ett visst mått av saklighet, rationalitet och realism. Samtidigt står de borgerliga ekonomerna inför ett olösligt dilemma: multimålet full sysselsättning — tillväxt — stabil prisnivå — jämvikt i de utrikes betalningarna.

2. att *tillhandahålla teorier som beslöjar kapitalismens verkliga karaktär*. Denna apologetiska funktion kan endast fyllas genom att minimianspråken på vetenskaplighet prisges. Huvudinriktningen blir förnekandet av den avgörande roll som den privata äganderätten till produktionsmedlen spelar. Den kapitalistiska statens klasskaraktär förnekas. I ökad utsträckning fylls funktionen genom teorier om kapitalismens reformering ("folkkapitalism", "välfärdssamhälle", "pluralistiskt samhälle" etc).

3. att *bekämpa och förfälska socialismen*. Denna uppgift har genom åren utförts med skiftande metoder:

- försök att bevisa att socialismen överhuvudtaget inte kan fungera som ekonomiskt system;
- försök att bevisa att socialismen medför lägre verkningsgrad och i sista hand lägre tillväxt och välfärd än kapitalismen;
- teorier om socialismens överväxande i kapitalism (konvergensteorier).

Så långt mina referenspunkter eller, om så önskas, arbetsyteser. Vad med verkligheten?

Delarna . . .

I en ansats till kvantitativ analys placerade jag godtyckligt de ca 150 artiklarna under ett antal rubriker.

Jag fann att åtminstone 30—35 artiklar kan rubriceras som specialuppsatser i ämnena "Stabiliseringspolitik, skattepolitik, valutapolitik". Ca 25 behandlar "Naturresurser, energipolitik, miljövård, befolkningspolitik". Ungefär lika många rör "Industripolitik, arbetsmarknad, regionpolitik, trafikpolitik". Ett femtontal behandlar "Socialpolitik, socialförsäkring, bostäder, utbildning". Ca 10 rör "Utrikeshandel, u-hjälp etc". Dessutom urskiljer man en diffus restpost på skiftande teman.

En överväldigande majoritet av alla dessa artiklar är betraktelser över olika slag av ekonomisk jämvikt. De kan inordnas under kategorin "Teorier som underlättar kapitalismens funktionssätt". Jag ska inte uppehålla mig vid dessa artiklar som skiftar mycket beträffande innehåll, metodik och läsvärde. Mycken vetenskaplighet i ordets bästa mening finns givetvis företrädd i många av artiklarna. Åtskilliga uppsatser visar sig samtidigt vara ganska ohöjlda partsinlagor. Som ett lågvattenmärke vill jag hänvisa till en artikel i 1976: 8 (Wihlborg: "Löntagarorganisationerna, staten och friheten").

... och helheten

Enligt ett känt Hegel-citat är sanningen lika med helheten. En av de tyngsta anklagelsepunkterna ovan är att den borgerliga nationalekonomi inte förmår eller vågar hantera sådana kategorier som lagarna för den totala förmögenhets- och inkomstbildningen, det ekonomiska systemets utvecklingsperspektiv osv.

Det berättigade i denna anklagelse såvitt gäller EDs skribenter tycker jag framgår klart:

Mindre än ett tiotal artiklar gör anspråk på att ta ett helhetsgrepp av ovan antytt slag. I dessa har den strikt vetenskapliga attityden i hög grad fått ge vika för en rätt så ohämmad subjektivitet. Jag vill som typiska peka på de artiklar som Assar Lindbeck skrivit i ED (1973: 1, 1974: 7, 1975: 5 och 1976: 5). De har närmast karaktär av ekonomisk-filosofiska essäer. Författarens värdepremisser anges inte öppet men framskymtar klart. Artiklarna uppvisar knappast inbördes

en konsistent begreppsapparat. Ingen av dem innehåller så vitt jag kan finna en enda, kvantifierad faktauppgift som utgångspunkt för de spekulativa resonemangen.

Den iögonenfallande frånvaron av helhetsgrepp i ED vill jag även illustrera med följande.

Västekonomierna befinner sig sen början av 70-talet i kris. Produktionen uppvisar inte bara avtagande tillväxt utan sjunker t o m vissa år. OECDs samlade BNP sjönk t ex under 1974 och stod stilla 1975. Arbetslösheten i väst ligger f n på en nivå av 15—20 miljoner och växer trendmässigt. I vårt eget land sjunker i år industriproduktionen för tredje året i rad.

Med tanke på det stora intresse åtskilliga ekonomer under 50- och 60-talen visade för tillväxtfrågor kunde man ha väntat sig att i ED återfinna artikel efter artikel med försök att dels *beskriva*, dels *förklara* dessa förlopp. Intressant nog har sådana försök uteblivit helt. Inte en enda artikel har någorlunda fördjupat ens presenterat problemställningen.

I den mån ED:s skribenter på senare år över huvud taget diskuterat tillväxt tycks frågan lägligt nog ha gällt den nolltillväxt som enligt vissa teorier måste eftersträvas p g a föregiven brist på natur- och energiresurser.

Kontinenten som försvann

Bland mina rubriker fanns en hittills inte nämnd: "Socialism". Sju artiklar hamnade under denna. Av dessa utgör fem en i och för sig intressant debatt om arbetarstyrda företag. Artiklarna behandlar dock inte förhållandena i de idag existerande socialistiska staterna.

Återstår två artiklar, signerade av Rolf Eidem om socialism och miljövård (1974: 2) resp inflation i öst (1976: 6). Dessa artiklar på sammanlagt tjugo sidor är undantaget som bekräftar huvudregeln: *För de ekonomer som skriver i ED existerar inte socialismen som ekonomiskt system eller forskningsobjekt*. En tredjedel av världsbefolkningen kunde försvinna från jordens yta utan att detta skulle avsätta några spår i EDs spalter.

Till de metoder som enligt ovan an-

vänds för att diskreditera socialismen måste vi alltså lägga den kraftbesparande svenska varianten: ihjältigandets.

Och resultatet? För det första givetvis att varken ekonomerna själva eller läsarna behöver påminnas om att det finns en möjlig verklighet utanför den liberala ekonomins jämviktssystem.

För det andra att vissa för t ex den svenska framtida utrikeshandeln och valutapolitiken fundamentala frågor inte får någon belysning i forskning och ekonomisk debatt.

För det tredje att det idag även bland ekonomer av facket existerar en häpnadsväckande okunskap både om de institutionella förhållandena i östekonomierna och om den socialistiska ekonomiska teorin.

För det fjärde att komplett okunnighet råder om den dynamiska utveckling som Sovjet och övriga Östeuropa genomlöper. Hur många har t ex klart för sig att Sovjet och övriga SEV-stater nu svarar för gott och väl en tredjedel av världens industriproduktion, en andel som ständigt växer i takt med stagnationen i väst?

Konstitutiva skygglappar?

Gunnar Myrdal uttalade nyligen i en artikel i ED förhoppningen att yngre svenska nationalekonomer i framtiden skall förmå frigöra sig från etablerade tankebanor och omorientera forskningen i en mer institutionalistisk riktning. De skulle då bli tvingas ta itu med sådana frågor som den borgerliga nationalekonomin idag skyggar inför.

Enligt det inledningsvis presenterade, marxistiska synsättet är vetenskapsmännens skygglappar konstitutiva, och något hopp om en omorientering inom den borgerliga nationalekonomins egna ramar skulle därmed inte föreligga. En sådan pessimistisk uppfattning motsägs inte av den preliminära granskning jag här redovisat. Vad svarar de svenska nationalekonomerna själva?

Civilekonom *Ake Kleist*
Stockholm

Referenser

Ekonomisk Debatt, årgångarna 1973—1976